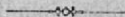

Richardi-waarin wiisauk

kirjoitti

Benjamin Franklin.

(Suomennos.)

Nikolainkaupungissa,
F. W. Uggren'in kirjapainossa, 1875.

Omalla kustannuksella.

Hinta 10 p.

Raskaat ystävät ja hyvät naapurit! tosi on että **werot** ovat hywin raskaat; mutta jos kuitenkkin muita weroja ei olisi malsjettawia, kuin niitä, jotka esiwalta waatii meiltä, niin saattaisimme toiwoa helposti suorittaa niitä, mutta meillä on monta muita, jotka ovat paljon raskaammat; niin esim. malsjaa meidän **laiskuutemme** kaksi wertaa sen kuin werot esiwallalle, meidän **ylpeytemme** kolme kertaa niin paljon ja meidän **mielettömyytemme** neljä kertaa niin paljon.

Nämät werot ovat sitä laatua, että kantomiehen on ihan mahdotoin antaa wäähääkään anteeksi. Jos tahtoissimme seurata hyvää neuwoa, niin löytäisimme kuitenkkin vielä jotakin toiwoa. **Muta itseäsi, niin Sumala outta sinua**, sanoo Richardi waari almanakassaan wuodelta 1733.

Jos sellaista esiwaltaa olisi, joka pakottaissi alamaissiaan säännöllisesti wiettämään kymmenennen osan ajastaan esiwallan työssä, niin tämä ehto aiwan warmaan tuntuisi hywin kowalta; mutta **laiskuutemme** weroittaa usiammat meistä vielä paljon hirmuisemmasti. Laiskuus tuottaa waiwoja ja lyhentää paljon elämän pi-

tuutta; samoin kuin ruostet, kuluttaa se enem-
män kuin työ:

Rähtetty awain on aina kirkas, sanoo Richardi-waari. Jos elämää rakastat, niin älä tuhlaa aikaa si, sillä, sanoo Richardi-waari:

Mikä on se aine, josta elämä on tehty.

Kuinka paljon aikaa emme anna unelle, yli sen määrän, jonka luonto meiltä vaatii!

Muistakaamme, ett'ei nukkua tettu ota yhtäkään laanaa kiinni, ja että saamme kylliksi aikaa nukkua kun makaamme haudassa.

Jos aika on meidän kalliin omaisuutemme, niin ajan tuhlaaminen on, niinkuin Richardi waari sanoo, isointa tuhlaamista, syystä että, niinkuin hän toisessa paikassa opettaa meitä, **menetettyä aikaa ei koskaan saada takasin,** ja että, ehkä me sanomme aikaa olevan kylliin, on aina aiwan vähän aikaa.

Rohkeutta siis! olkaamme toimesta, kun vielä voimme. Toimeliaisuudella saamme paljon enemmän aikaan vähemmällä waiwalla.

Laiskuus tekee kaikki vaikeaksi; työ tekee kaikki helpoksi.

Joka hiljan nousee ylös, on liikkeellä koko päivän ja on tuskin alkanut töitään ennen kuin jö yö on tulossa.

Laiskuus kulkee niin hitaasti, että köyhyyks kohta saavuttaa hänet.

Kiirehdi askaroimisiasi, ett'eivät ne tulisi kiirehtimään sinua.

Soka aikusin menee levolle ja aikusin nousee ylös, sanoo Richardi-waari, siitä tulee terve, riikas ja viisas.

Mitä merkitsevät nämät toivot, nämät ikäwöimiset parempia aikoja? Saatamme tehdä ajan paremmaksi, jos ymmärrämme toimittaa. **Toimeliaisuus**, sanoo Richardi waari, ei tunne tarvetta siittää haluja. **Soka toivosta elää kuolee nälkään.**

Ei vähääkään voittoa saada waiwatta. Minun täytyy käyttää käsiäni, kun minulla ei ole maata; ja jos minulla olisi, niin se olisi kowasti werotettu, ja **käsityöammatti vastaa**, niin kuin Richardi waari jhyllä muistuttaa, **maatilaa**; ammatti on hyödyttävä ja kunniallinen toimi; mutta pidä huolta käsityöstäsi ja käytä ammatiasi, muutoin ei omaisuus eikä ammatti auta meitä maksamaan werojamme.

Soka on uttera, sen ei tarvitse hätää peljätä. **Nälkä katselee utteran owea, mutta hän ei uskalla astua sijälle.** Weronkantajat ja ryöstäjät kunnioittawat myös sitä; sillä **toimeliaisuus maksaa welat ja epätoivo lisää niitä.**

Et tarvitse löytää aarretta, etkä periä rikkaita wanhempia. Työ on warallisuuden isä ja uute ruudelle Jumala ei kiellä mitään.

Kynnä peltosi laiskan nukkuisissa, niin sinulla on jyvää myhdä ja tallentaa. Kynnä tänään, sillä et voi tietää mitä esteitä huomenna tulee. Sen tähden Richardi-waari on sanonut: rehellinen tänään on parempi kuin kassi huomenna; ja lisää: **älä jätä huomiseen, minkä saatat tänään toimittaa.**

Jos olisit hyvän isännän palvelia, niin etkö häpeäisi, jos hän tapaisi sinun ristikissä käsin? No, koska nyt olet oma herrasi, niin häpeä, kun huomaat itsesi laiskana, ehkä, sinulla on paljon toimittamista itsellesi, perheellesi ja isänmaallesi!

Mouse sen tähden päivännousun aikana, että aurinko katsellen maata ei saattaisi sanoa: katso tuolla kelvoton, joka nukkuu! Ei viivyttää, ryhdy työhön, voimista käsiäsi asetten käyttämisellä; ja muista, **että kissa lapasilla ei saa yhtäkään rottaa**, niin kuin Richardi-waari sanoo.

Sinä vastaat minulle paljon olewan toimittamista ja sinulla ei olewan voimia siihen. Mahdollista on; mutta jos sinulla on halua ja kestävyyttä, niin saat nähdä ihmeitä. Pisaroitetaan tippuma wesi teke viimein kolon kallioon. Työllä ja malttawaisuudella rotta repii ankkurinköyden poikki ja kerrotuilla wähillä hömällä paksu tammin kaadetaan.

Minusta tuntuu, kuin kuulisin jonkun teistä

Janowan: eikö siis pidä ottaman silmääräpähdysenkään joutoaikaa? Minä vastaan teille, ystäväni, samoin kuin Richardi-waari tavallisesti jano: jos lepoa tahdot ansaita, niin käytä aikasi hyvin, ja älä menetä tuntia, koska et minuutista ole waka. Souto on aikaa, jota saateetaan käyttää hyödyttävään asiaan. Ainoastaan liikkuva ja toimellinen mies ymmärtää hankkia senlaista joutoaikaa, jota laiska ei koskaan onnistu saamaan. Huoleton eläminen ja työtön, joutilas eläminen owat kaffi ihan erilaista asiaa. Luuletko laiskuuden tuottawan sinulle enemmän huvitusta kuin työn? Grehdyt, sillä **laiskuus tuottaa huolia** ja joutilaisuus ilman täyhtymistä tuottaa mielipahaa ja harmia.

Moni ihminen tahtoisi elää tekemättä työtä ainoastaan sielullaan; mutta he erehtywät werojen puutteessa. Sitä vastaan työtä aina seuraava tyytyväisyys, ylenpaltisuus ja kunnioittaminen. **Supi juoksee sen jäljessä, joka sitä paheence.** Uuttera lehruri ei ole koskaan paidan puutteessa.

Siitä ajasta kuin sain lampaita ja lehmiä, tervehtii jokainen minua, jano Richardi-waari, hyvin oikeen.

Mutta uutteruutta lufematta, tarwitaan myös sen ohessa **kestäväisyhyttä, nerollisuutta ja toimellisuutta.** Usioitaan täyhty

katsella omin silmin eikä kowin luottaa muihin. Richardi-waari sanoo: puuta, jota usein on muutettu, ja perhettä, joka yhä on vaihettanut asunpaikkaa, en ole koskaan nähnyt hyötyvän niin kuin se, joka on saanut olla paikallaan. Kolme muutttoa tekewät saman wahingon kuin yksi tulipalo, ja sama on, nakataanko puu tuleen wai muutetaanko se toiselle paikalle. — Pidä huolta aitaastasi, niin aittasi pitää huolta sinusta.

Jos tahdot että asiasi käywät, niin käy itsesi asioissasi. Jos tahdot että niitä ei toimitteta, niin lähetä jonkun toisen. Maanmiehen, joka tahtoo hyötyä, pitää itse kyntämän. Sjännän silmä tekee enemmän kuin hänen molemmat kätensä. Huolimattomuus tekee enemmän wahinkoa kuin taitamattomuus. Ettei työmiehiään walwoa on jama kuin jättää kulkaronsa heidän wapaasen käytäntöwaltaan. Viikamääräinen luottamus muihin on monen ihmisen perikato, sillä tämän mailman askareissa ei uskolla pelasteta itseään, waan uskottomuudella. Huolet, joita käytetään omaksi hyväksi, tuottawat aina voittoa; sillä tieto on tutkiwan miehen; rikkaus toimellisen miehen; walta urheuden ja taiwas hyween. Jos tahdot uskollista palveliaa, joka sinua rakastaa, niin palwele itseäsi.

Richardi-waari puoltaa toimellisuutta ja hu-

olta pienimmisfäkin asioisja, sillä wälistä tapah-
tuu, että wähäpätöinen huolimattomuus saattaa
tuottaa isonkin onnettomuden. — Naulan puut-
teesta, sanoo hän, hewosenkenkä putuaa; kengän
puutteesta hewonen menetetään, ja hewosetta on
ratsumies itse perikadossa, sillä wihollinen saa-
wuttaa ja tappaa hänen; ja kaiken tämän syy
oli, että hän ei ottanut waaria, että hewosen-
kenkä oli naulaa wailla.

Tässä lienee kylläksi puhuttu työstä, ystävä-
ni, ja huomaawaisuudesta, jota kunkin pitää käyt-
tää omisja asioisjaan; mutta tähän täytyy mei-
dän vielä lisäksi panna **kohtuullisuus**, jos
mieli on wakuuttaa työmme edistymistä.

Soka ei älyä säästää samassa suhteessa, kuin
hän woittaa, sillä ei ole kuolinaikana penniä-
kään, waikka hän elinkautensa on uutterasti teh-
nyt työtä. **Kuta lihawammat paistit työkissä,**
jano Richardi-waari, **sitä laihempi testamentti.**
Moni rikkaus häwenee samassa kun se witetaan,
siitä saakka kun waimonpuolet laiminhyöwät ru-
kin ja fuelman teepöydän tähden, ja kuin mie-
het jättäwät kirween ja wasaran aarakkipunsiin
tähden. Jos rikastua tahdot, niin opi ei aino-
astaan hankkimaan, waan myös säästämään.
Molemmat Intiat eiwät ole tehneet espanialai-
set rikkaitsi, syystä että heidän menot oliwat tu-
loja isommat.

Suowu siis **kalleista hullutuffistasi**, niin saat vähemmin syhtä walittaa kiittämättömistä ajoista, kowista weroista ja ison perheen raskaasta elättämisestä; sillä wiini, waimot, peli ja irstanen elämä vähentävät omaisuutta ja lisäävät tarpeet moninkertaisesti. **Bahaa tapaa ylläpitää, maksaa paljon enemmän, kuin kahta lasta kaswattaa.**

Suulet kentiesi hiukan teetä, muan lasi punssia, vähän herkkuja pöydälle, vähän kauniimpia waatteita, pieniä huvimatkoja ei saattawan olla isosta arvosta; mutta muista mitä Richardi-waari sanoo: hiukan tekee kerrottuna paljon. Waro itseäsi pienistä maksuista. Hywinkin pieni wuotoläpi saattaa ison laiwan uppoamaan. Herkullinen maku saattaa kerjuulle. **Hullut pitävät pitoja ja wiisaat nauttiwat niitä.**

Se näytte kaikki olewan koolla kaunisten asun-
kalujen ja monen kalliin joutawan kalun myymistä warten. Tätä te kutsutte omaisuudeksi; mutta, jos ette waro itseänne, niin siitä syntyy jollekulle teistä isoja wahinkoja. Toiwot, että tämä kaikki myydään **hywään hintaan**, ja kentiesi warmaan myydäänkin paljon halwemmalla, kuin se on maksanut; mutta jos et todellisesti tarwitse sitä, niin se kuitenkin tulee sinulle kowin kalliiksi. Muistele Richardi-waarin periaatetta: jos **ostat mitä et tarwitse**, niin myyt

Kohta mitä tarwitsetkin. Ajattele aina tarkoin, ennen kuin annat halwan hinnan houkutella itseäsi.

Epäilemättä Richardi-waari luulee halwan hinnan usein ainoastaan näkyvän halwalta, ja että se, saattaen sinua rahan puutteesen, saattaa sinulle enemmän wahinkoa, kuin todellista hyötyä; sillä minä muistelen, että hän toisessa kohti sanoo: olen nähnyt monen ihmisen köyhyyden siitä, että on saanut tawaraa halwalla hinnalla.

Näyttää rahojaan katumisen osto on hullutus; kuitenkin tätä tehdään joka päivä huutokaupoissa, koska Richardi-waarin almanakkaa ei muisteta. — Ymmärtävä ottaa oppia toisen wahingoista. Hullut tulewat harwoin wii-saiksi omasta wahingostaan, **felix, quem faciunt aliena pericula cautum.*** Minä tunnen sen, joka koristaaksensa olkapäitään on antanut watsansa nähdä nälkää ja saattanut perheensä köyhyyteen siihen määrään, että leipääkin on puuttunut. **Silkkiwaatteet, atlaska, sarlakani ja sametti sammuttawat uuniin walkean.** Kaukana siitä että nämät kuuluisikaan elämän tarpeisiin, niitä tuskin saatetaan pitää mukawuuf-

* Se on suomeksi: onnellinen se, jonka muiden wahingot telewät warowaisiksi.

fiina; mutta koska ne ovat loistawat, olemme wietellyt ahneillemaan niitä. Niwan sillä lailla ihmiskunnan teeskennellyt tarpeet ovat lisäyneet luonnollisten tarvetten yli. Kullenkfin todellisesti köyhälle saa lukea satoja tarwitsewia.

Näillä ja muilla yhtätäisillä hullutuksilla moni, hywästä sukuperästä lähtenyt köyhtyy ja pafoitetaan hakemaan apua niiltä, joita he ennen ovat ylenkatsoneet, mutta jotka ovat ymmärtäneet pitää itsiään yläällä työllä ja kohtuullisuudella. Tämä näyttää, niin kuin Richardi=waari niin oiwallisesti sanoo, että **talonpoika jaloillaan on isompi kuin aatelimies polwillaan.** Kenties ovat ne, jotka ovat joutuneet häwiöön, perineet warallisuuden; mutta tuntematta keinoja, joilla se oli voitettu, luulivat he, päivän paistaessa, yön ei koskaan tulewankaan. He sanovat: niin pientä menoa sellaisesta warallisuudesta, kuin meidän on, ei ansaitse katsoa.

Rapsot ja hullut eiwät luule kahdenkymmenen markan ja kahdenkymmenen vuoden ikään loppuwan. Mutta kun yhä ottaa jauholaarista, panematta siihen mitään, niin tulee kohta pohja näkywiin; ja kun **laiwo on tyhjentynyt, niin kyllä tuntee mitä wesi maksaa.** Ja sen he olisimat ennen tienneet, jos he olisimat kysyneet Richardi=waarilta neuwoa.

Jos olette, ystäväni, uuteliaat tietämään mistä arvosta rahat ovat, niin koettakaa lainata niitä; Joka menee lainaa hakemaan, menee nöyryistystä kärsimään; samoin niidenkin käy, jotka lainaavat muutamille ihmisille, kun he menewät vaatimaan omaansa takasin. Mutta tämä ei kuulu meidän aineesen.

Sen johdosta mitä vasta mainitsin, sanoo Richardi=waari meille, että ylpeys puurossa ja laitoksissa on kirous. Kun se painaa sinua, niin kysy ensin kullaroltasi, ennen kuin kysyt mielijohdetasi. Ylpeys on kerjäläinen, joka huutaa yhtä paljon, kuin tarwe ja paljon pohjattomampikin. Jos ostat kauniin kalun, niin tarwitset kymmenen muuta saadaksesi kokouksen täydelliseksi; mutta, sanoo Richardi=waari, **helpompi on tukehuttaa ensimmäinen mielijohde, kuin tyydyttää kaikkia muita, jotka seuraavat perässä.** Että köyhä tahtoo mukalla rikasta on yhtä hullua, kuin jammakon halu paisuttaa itseään tullakseen härän kokoiseksi. Isot laiwat saattawat uskaltaa aawalle merelle, mutta pienten weneiden pitää pysyä rantawessissä. Ylpeyden hulluus rangaistaan kohta, sillä, sanoo Richardi=waari: **ylpeys, joka syö turhuutta puoliseksi, syöpi ylenkatsetta iltaksi.** Hän sanoo myös: **ylpeys einehtii ylen-**

**lisyhdessä, syö puolisonsa köyhyydessä ja it-
tansen häpiällä.**

Mitä hyvää vihdoinkin lienee tästä turhuudesta, jonka päälle niin paljon waiwaa tuhlataan ja jonka tähden niin isoja waaroja nähdään? Se ei woi jäilyttää terweyttämme, eikä lieventää kärsimisiämme, päin wastoin, se ei lisää itsekoh-
taista ansiotamme, waan sen sijaan tekee hän meidät kateuden esineiksi ja jouduttaa meidän perikatoamme. Mikä perhonen on? Korkein-
taan ainoastaan puettu toukka; ja ihan tällai-
nen keikari on. Mikä hulluus ei se ole, mennä welkoihin sen laisten ylöllisyhtien tähden!

Tässä tapahtuwasssa myönnisissä tarjotaan meille, ystäväni, kuuden kuukauden **odotusaikaa**, ja kenties tämä etuisa ehto on houkutellut yhtä ja toista teistä tulemaan tänne, toiwossa, saat-
taa tyhdyttää mielijohteitaan mitään maksamat-
ta, koska hänellä ei ole rahaa siihen käyttää. Mutta woi! tokko olet ajatellut, mitä teet, kun menet welkaumaan? Sinä annat muille wallan wapautesi yli. Jos ett saada maksaa määrä-
ajalla, niin häpeät saamamiehesi edessä, ja pe-
lostä et woi puhutella häntä: sinun täytyy nöyr-
tyä hänen edessään ja alennettuna pyytää häneltä anteeksi; wähitellen menetät awomielisen rehelli-
syytesi, ja viimein joudut niin kauwas, että hä-
päiset itseäsi julkisimmilla ja kelwottomimmilla

walheilla; sillä, sanoo Richardi-waari, ensimmäinen wika on mennä welkoihin ja toinen walhella. Joka tekee welkoja sillä on walhe aina käsillä. Wapaa syntyneen miehen ei pitäisi koskaan tarwita häwetä, ei koskaan pelätä puhua suoraan, ei koskaan epäillä katsella suoraan kaswoihin kenenkään edessä, oli tuka tahansa. **Tyhjän jäkin on waikea pyyhä pystössä.**

Mitähän sinä ajattelisit ruhtinaasta eli esiwallasta, joka asetuksella käsiksi sinun, wankeuden eli orjuudeurangautuksen pakolla, pukemaan itseäsi ylewien ihmisten rinnalla? Etkö sanoisi olemasi vapaa-syntynyt, ja että sinulla on wapaus pukea itseäsi niin kuin lystää, että sellainen ajetus on julkinen pakko kansalaisten wapaudelle ja oikeudelle, ja että sellainen esiwalta on hirmuinen? Ja kuitenkin antaut wapatuhteisesti tälle hirmuisuudelle, kun menet welkaan itseäs koreammaksi pukeaksesi. Sinun welkojallasi on oikeus, ottaa sinulta wapautesi, jos hän haluaa, siten, että hän salpaa sinun koko elinkaudaksesi wankeuteen, eli myy sinun orjaksi, jos et woi maksaa.

Kun olet ostanut jotakin, johon olet mielistynyt, niin kenties et maksua enään ajattelekaan, waan **welkojilla on**, sanoo Richardi-waari, **parempi muisti kuin welkamiehillä.** Welkojat, sanoo hän lisäksi, owat turhan tarkinta wäkeä

maailmassa. Ei ketään ole, joka tarkemmin ottaisi waaria laikeista kalenterin ajoista. Welkasi maksupäiwä tulee sinun huomaamattasi ja maksua waaditaan ennen kuin sinä olet walmistanut itseäs maksamaan. Mutta jos sitä wastoin ajattelet welkaasi, niin se aika, joka alussa näkyi pitkältä, nyt näkyy erittäin lyhyeltä. Sinusta tuntuu että aika on sitonut sinut jalkeihinkin, samoin kuin hän kantaa sellaisia olkapäillä. **Sen paasto ei ole koskaan pitkä, jonka pitää maksaa pääsiäisen aikana.** Lainan-antaja ja welkamies ovat kaksi orjaa: toinen lainan-ottajan toinen welkojan. Pelkää tätä kaksinkertaista sidettä! Warjele samalla wapautesi ja omawaltaisuutesi.

Sinä luulet kentiesi tässä silmänräpähdyksessä olevasi hywisssä waroissa, jotka rankaisematta suowat sinun tyydyttää moniaita pieniä mielihotteita; mutta säästä tulewaksi wanhuuden ja tarpeen ajaksi, niin kauan kuin saatat. **Namun aurinko ei paista koko päiwää.** Woitto on epäwakainen ja muuttuwa, mutta menot owat alinomaiset ja wakawat. **Selpompi on rakentaa kaksi uunia, kuin ylläpitää walkeaa yhdessä,** sanoo Richardi-waari. Mene siis ennen lewolle iltasetta, kuin nouset ylös welalla. Hanki mitä mahdollinen on hankkia, ja opi sitä säilyttämään. Tämä on se todellinen salaisuus, jolla lyhyt teet kullaksi. Ja kun kerta olet woittanut

tämän wiisasten kiven, niin et enään walita aijojen kowuutta ja weronmaksujen waikeutta.

Tämä oppi, ystävänä, on järjen wiisauuden oppi. Älkäätkuitenkään luottako yksin työhönne, kohtuullisuuteenne ja säästäväisyyteenne. Ne owat tosin erinomaiset; mutta ne eiwät auta teitä, ellette ennen kaikkea hae taiwaan siunausta. Nukoilkaat siis nöyrästi tätä siunausta; älkäätko kowia niitä kohti, joilta se on kielletty, waan antakaat heille lohdutusta ja apua. Muistakaat että Job oli köyhä ja että hän wiimein sai warallisuutensa takasin.

En tahdo lisätä enempää. **Kokemus pitää koulua, jossa oppitunnit owat kalliit**; mutta se on ainoa jossa järjettömät saattawat oppia saada; ja sekin on outoa; sillä saatamme kyllä, sanoo Richardi-waari, antaa hyvän neuwon, mutta ei hyvää käytöstä. Muistakaat kuitenkin, että joka ei ota hyvää oppia vastaan, sitä ei saateta hyödyttävästi auttaa, **ja ellette tahdo järkeä kuulla, sanoo Richardi-waari wiimein, niin saatte kyllä sitä tuntea.**

